

3. A kötetben rendre fontos szerepet kap a kutatási módszerek és szemléletmódok tisztázása; alkalmanként pedig az egyik fő kérdéskörre is válik. A nevek és részrendszereik jellegzetességeinek számbavétele kiemelt szerepet kap a kutatásokban; a történetiségnek a helynévkutatásban is az átmenetek meglátását igénylő, a megállapítások terén a tudatos elbizonytalanítást is megkívánó jellege pedig következetesen figyelembe vett tényező. Megemlítendő a tanulmányok mindegyikéhez kapcsolódó gazdag és gondosan összeállított szakirodalmi jegyzék, illetve az, hogy emellett az írásokon belül is rendszeres a reflektálás a témában korábban megjelent álláspontokra. Nemegyszer utalás is történik a szemléleti keretekben való osztozásra vagy azok bővítésére. A kötet továbbviszi az eddigi helynévkutatási eredményeket: tanulmányai újabb határozott lépések mind a módszerek, mind a konkrét eredmények tekintetében.

GALLASY MAGDOLNA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5775-823X>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Onoma 55. (2020)

Szerkesztő: OLIVIU FELECAN. The International Council of Onomastic Sciences,
Uppsala. 325 lap

1. Az *Onoma 55.* számában megjelenő írások többségének egy-egy, a Helsinki Egyetemen 2019. augusztus 21–23-án megrendezett Personal Names and Cultural Reconstructions (Személynevek és kulturális rekonstrukció) című konferencián elhangzott előadás szolgál forrásául. RICHARD COATES előszavát (2) követően a vendégszerkesztők, LASSE HÄMÄLÄINEN, JAAKKO RAUNAMAA és JOHANNA VIRKKULA bevezetőjükben (9–14) kiemelik a névadás, névhasználat antropológiai beágyazottságát, kulturális sokszínűségét, a különböző kultúrák és korok névanyagának tudományos forrásértékét, valamint a névrendszerek történeti összefüggéseit. Ezt követően néhány bekezdésben bemutatják az említett konferenciát, majd áttekintőleg szólnak a tanulmányokról. A kötetben tizennégy, a konferencia témája köré csoportosuló, nagyobb részben a konferencián bemutatott műveken alapuló írás olvasható, a vizsgált korszak szerinti időrendi sorrendben az ókortól napjainkig.

2. ALEKSANDAR LOMA, aki az indoeurópai nyelvcsalád kialakulásának korába kalauzolja az olvasót, a 'ló' és a 'farkas' jelentésű elemeket tartalmazó dítomatikus neveket állítja vizsgálatá középpontjába (15–34). Eredményei arra engednek következtetni, hogy a 'ló' jelentésű lexéma személynévi megjelenése névelemként az állat birtoklására, illetve küzdelem vagy verseny során való használatára utal, míg a 'farkas' jelentésű lexéma megjelenése elsősorban a hadviseléshez köthető jelentéseken alapszik.

A középkori finn, finnországi és karéliei személynévanyagot vizsgálva FROG arra keresi a választ, hogy milyen összefüggés állapítható meg a mitológiai vonatkozású nevek

és a hozzájuk kapcsolódó istenek, istenségek között, valamint arra a következtetésre jut, hogy a múlt ideológiai megértéséhez termékenyen járulhat hozzá a személynévanyag ilyen irányú vizsgálata (35–56).

CATERINA SARACCO a 9–13. századi izlandi és vandál személynévadási rendszert tanulmányozva arra az eredményre jut, hogy a két csoport névadási gyakorlata, névanyaga sok közös vonással rendelkezik (57–76). A különbségek főként annak köszönhetőek, hogy a vizsgált nevek különböző évszázadokból származnak, valamint a két népcsoportnak eltérő jellegű kapcsolatai voltak a környező, szomszédos népekkel.

SOFIE LAURINE ALBRIS a vaskor skandináv személynéveit fegyverek, ékszerek, hámok és más hétköznapi használati tárgyak állatábrázolásaival összekapcsolva megállapítja, hogy e két, eltérő jelenség egyaránt a családi, közösségi és egyéni identitás kifejezésének és megalkotásának hasonló jegeit hordozta (77–98).

A mai Dél-Németország területéről, a 14–15. századból származó nyelvemlékek névanyagára alapozva rekonstruálja ROSA KOHLHEIM és VOLKER KOHLHEIM a középkori névadási szokásokat és mentalitást (99–110). A vizsgált korszakot tekintve a szerzők szerint mind az új, vallásilag motivált keresztnevek terjedése, mind a leíró jellegű ragadványnevek új típusainak megjelenése a középkori gondolkodásmód változását példázza.

Különböző típusú, késő középkori svéd szövegekben található finn neveket vizsgálva OLIVER BLOMQUIST arra hívja fel a figyelmet tanulmányában, hogy a mai Finnország svéd uralom alatt lévő területein a svéd írnokok a finn neveket számos esetben tudatosan finn formában, illetve finn esetraggokkal ellátva jegyezték le (111–132). Ezen adatok alapján a szerző arra a következtetésre jut, hogy a korabeli svéd írnokok jártasabbak voltak a finn nyelv használatában, mint azt korábban gondolhattuk.

DARIUS D. IVOSKA elemzése a középkori, multikulturális Poroszországból származó szövegekben fellelhető személynévekből kiindulva tárgyalja a Baltikum névadására gyakorolt kettős, szláv–germán hatást, valamint a litván és porosz nevek helyett német eredetű világi, illetve egyházi nevek választását a kultúrák egymásra hatásának példájaként (133–148).

DAIVA SINKEVIČIŪTĖ a 15–16. századi összetett litván egyénnevekben megjelenő, a keresztény kultúrkörből származó névelemekre koncentráló munkája egy korábbi, a kereszténység előtti Baltikumra gyakorolt ortodox keresztény hatást vizsgáló kutatáshoz kapcsolódik (149–166). Az eredmények arra mutatnak, hogy a keresztény névelemek korabeli megjelenése a litván névadásban a korábbi feltételezésekkel szemben nem feltétlenül keleti szláv hatás, hanem lengyel közvetítés eredménye is lehet.

A viking egyénnevek kora újkori dániai továbbélését, területi és társadalmi megoszlását vizsgálja BIRGIT EGGERT, elsősorban 18. századi forrásokat felhasználva (167–184). Megállapítása szerint ekkorra a viking nevek, noha még jelen voltak, szinte elvesztek az egyházi nevek nagy tömegében, míg a 19. századi romantika el nem hozta az északi nevek reneszánszát.

A hagyományosan férfinevekből (de ritkábban női nevekből is), *-ine* toldalékkal képzett 18–19. századi dán női neveket vizsgálja LARS-JAKOB HARDING KÆLLERØD (185–204). Három esettanulmánnyal mutatja be a jelenség korabeli növekvő népszerűségét, területi és társadalmi megoszlását, valamint fő funkcióját, a felmenők neveinek családon belüli továbbörökítését.

ANNA-MARIA BALBACH figyelme az Egyesült Államokban élő afrikai-amerikai rabszolgák nevére irányul, 17–19. századi, szökésben lévő rabszolgákról szóló újságcikkeket használva

forrásként (205–228). E neveket a fehér birtokosok adták, a rabszolgáknak ugyanis még ahhoz sem volt joguk, hogy gyermekeiket vagy akár saját magukat elnevezzék.

A dél-afrikai, a gyarmatosítók által egységesen csak színesnek (coloured) nevezett, valójában etnikailag igen összetett lakosság körében viselt személynevekkel foglalkozik BERTIE NEETHLING (229–246). Megállapítása szerint az 1994-es demokratikus fordulat óta e nevek hozzájárulnak az említett, korántsem egységes csoport új identitásának formálódásához. A vizsgált tendenciák sok hasonlóságot mutatnak napjaink egyesült államokbeli afrikai-amerikai személyneveivel.

A bolgár keresztnévadási gyakorlat közelmúltbeli fejleményeit tárgyalva ANNA CHOLEVA-DIMITROVA, MAYA VLAHOVA-ANGELOVA, NADEZHDA DANCHEVA és GERGANNA PETKOVA arra keresi a választ, hogy e nevek milyen mértékben utalnak a bolgár identitásra (247–266). A szerzők rávilágítanak, hogy jelenleg a bolgár névadási gyakorlatban egyaránt megjelennek nemzetközi, valamint inherens bolgár mintázatok, és soha nem volt ilyen változatos a névállomány, mint napjainkban.

MALKA MUCHNIK tanulmánya a bibliai nevek reneszánszát vizsgálja napjaink izraeli névadási tendenciáiban (267–285). Az ország fokozatos szekularizációja ellenére a bibliai nevek népszerűségében növekedés figyelhető meg az elmúlt évtizedekben. Ez főként a férfinevekre vonatkozik, aminek az egyik lehetséges magyarázata, hogy a Biblia kevés női karaktert említ név szerint. Ugyanakkor számos férfi karakter nevét adják ma már női vagy uniszex névként is.

A kötet utolsó írása nem kötődik a személynév-rekonstrukció témaköréhez. IVETA VALENTOVÁ munkája azt mutatja be röviden, hogyan született meg az ICOS terminológiai munkacsoportjának angol, német és francia nyelvre kidolgozott terminusjegyzéke, majd rámutat néhány pontra, amelyben a szlovák névtani terminológia eltér ezektől (289–310).

3. A kötet a tanulmányok mellett egy recenziót közöl IMAN NICKnek a Harmadik Birodalom névadási és névhasználati gyakorlatáról szóló könyvéről (313–318), valamint egy megemlékezést Nicolae Felecanról, a román névtudomány jeles képviselőjéről (321–325).

4. Amint arra RICHARD COATES előszava (2) is felhívja a figyelmet, az Onoma itt röviden szemlézett 55. évfolyamában egyes írások a történetiség felől közelítenek a személynevekhez, hangsúlyozva azok történeti forrásértékét, mások pedig a személynevek kulturális és társadalmi identitásképző szerepét állítják a középpontba. A tanulmányok összessége jól példázza, hogy a tudományok milyen széles spektruma számára lehetnek gyümölcsözőek a személynév-kutatás eredményei.

WENDL DÁVID

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2333-9448>

Károli Gáspár Református Egyetem

Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar